

УДК 330.142.211

*Доц. Н.І. Колінько, канд. екон. наук;
доц. Г.М. Воляник, канд. екон. наук – УкрДЛТУ*

ПРИНЦИПИ ФОРМУВАННЯ І ФУНКЦІОНУВАННЯ ЕФЕКТИВНОГО МЕХАНІЗМУ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

Проведемо аналіз формування і функціонування ефективного механізму транскордонного співробітництва.

Doc. N.I. Kolinko; doc. G.M. Volyanik – USUFWT

Principles of creation and operation of the effective mechanism of transfrontier cooperation

The analysis of creation and operation of the effective mechanism of transfrontier cooperation is carried out.

Регіональний інтеграційний процес – це процес поступової трансформації низки національних регіонально-господарських комплексів у великий інтернаціональний комплекс. Як і самі ці комплекси, цей процес має багатоварову внутрішню структуру. Він складається з ряду паралельних і органічно зв'язаних системою прямих і зворотних залежностей окремих інтеграційних процесів, котрі витікають одночасно та безпосередньо у виробничій сфері, і в сфері обігу, і в області соціальних відносин, і в політико-правових стосунках.

Щодо цілей регіональної політики регулювання пропорційного розвитку регіонів, то вони можуть бути поділені на стратегічні й тактичні, тобто мати певні напрямки та завдання. Стратегічні завдання регіональної політики полягають у тому, щоб оптимально поєднати інтереси держави і окремих регіонів, створити необхідні правові та економічні умови для раціонального використання місцевих ресурсів і особливостей природно-господарського потенціалу, зближення рівнів економічного і соціального розвитку територій.

Тактичні завдання регіональної політики полягають у запровадженні механізму регулювання економічного розвитку. Це широкий спектр економічних методів:

- пряме державне інвестування;
- залучення зарубіжного капіталу;
- субсидії та дотації на розвиток соціальної сфери;
- надання пільгових кредитів та позик;
- змішане інвестування;
- створення вільних економічних зон, технополісів тощо.

Виходячи з цілей функціонування господарського механізму управління економікою, можна сформулювати ціль і суть функціонування ефективного механізму транскордонного співробітництва (ЕМГКС).

У найбільш узагальненому вигляді їх можна визначити як вплив через економічні важелі регулювання на суб'єкти господарювання з метою постійного здійснення ними пошуку і реалізації потенціалу ТКС, створення для них таких умов, за яких ТКС було б найбільш ефективним, і які б забезпечували покращення економічних результатів господарювання.

Формування ЕМГКС передбачає здійснення таких основних заходів:

- формування організаційної і функціональної підсистеми ЕМГКС;
- визначення правових меж впливу держави і місцевих органів самоврядування на процеси ТКС: важелі впливу, суб'єкти регулювання процесів ТКС;
- встановлення умов використання економічних важелів впливу – які вони, ким, на якій підставі встановлюються, термін їх дії, умови перегляду чи коректування;
- розробку положень про суб'єкти регулювання ТКС (визначення функцій, прав, обов'язків);
- розробку методів визначення кількісних характеристик економічних важелів.

Теорія і практика управління економічними процесами в числі першочергових завдань вироблення будь-якої системи управління визначає необхідність обґрунтування основоположних її принципів, дотримання яких є об'єктивною умовою ефективного функціонування системи. Стосовно принципів формування і функціонування ЕМГКС, то такі принципи визначаються на основі цілей реалізації вказаного механізму і економічних характеристик об'єкту управління, зокрема, стану ТКС, економічних умов ТКС. Основними з них слід вважати, на нашу думку, такі.

Принцип паритету інтересів: особистих; корпоративних; державних; міжнародних (міждержавних). Суть його полягає в тому, що ТКС може бути результативним лише за умови узгодження інтересів обох сторін (мається на увазі загальнодержавний, "національний" інтерес), а також узгодження державних, корпоративних (колективних) і особистих економічних інтересів в кожній з обох держав (країн), які беруть участь в ТКС.

На міждержавному рівні забезпечення цього принципу здійснюється шляхом пошуку компромісу, який би задовольняв обидві сторони в будь-якому аспекті (економічному, правовому, політичному, екологічному і т.д.). З іншого боку, цей компроміс не має обмежувати особистих, колективних, корпоративних і регіональних економічних інтересів в межах кожної країни-учасника ТКС.

Принцип рівності всіх сторін суб'єктів ТКС

Рівність економічних умов для всіх суб'єктів господарювання, незалежно від форм власності, має дотримуватись незалежно від змін структури власності в міру зменшення частки державної власності і розвитку інших форм. Намагання створити пільгові умови для якої-небудь групи суб'єктів господарювання з метою розширення відповідного сектору економіки призведе до пошуку обхідних шляхів іншими агентами господарювання. Це простежувалось, зокрема, при створенні пільгових умов для кооперативів на початкових етапах формування так званої альтернативної економіки, коли державні підприємства створювали кооперативи формально, виключно з метою користування пільгами, які надавались останнім.

Принцип оптимального співвідношення і узгодження державного регулювання і ринкового саморегулювання ТКС

Цей принцип обумовлений функціонуванням ЕМГКС у ринкових умовах. Оптимальне поєднання державного регулювання ТКС і його ринкового саморегулювання визначається також поступовим переходом від прямого ре-

гулювання і обмежень до стимулювання ТКС через економічні важелі впливу (опосередковане регулювання економічними регуляторами).

Реалізація цього принципу тісно пов'язана зі становленням основних інститутів ринку, досягненням певної "критичної маси" ринкових регуляторів економічних відносин, коли пряме втручання держави в регулювання економічних процесів, зокрема, ТКС природно поєднується з ринковою саморегуляцією. На практиці це полягає в пошуку найбільш прийняттого як для держави, так і для суб'єктів господарювання співвідношення державного регулювання ТКС і ринкового саморегулювання цього процесу на рівні первинної ланки. Мова йде про те, що на державному рівні формується довгострокова програма ТКС, тобто загальна політика, стратегія і тактика ТКС, орієнтована на забезпечення високої ефективності міжнародного співробітництва протягом тривалого часу, а на рівні підприємства вирішується проблема вибору конкретних форм ТКС.

Отже, суть впливу ЕМГКС на первинну ланку з позиції забезпечення найвищої ефективності ТКС полягає в створенні таких економічних умов, за яких виробнику було б вигідніше здійснювати довгострокову програму ТКС на основі інвестицій і пріоритетних його видів, яка забезпечила б найбільш раціональне використання потенціалу підприємств протягом тривалого проміжку, а не короточасні високі результати. Особливо важливо забезпечити дієвість цього аспекту ЕМТКС в сучасних умовах, оскільки на рівні первинної ланки господарювання визначилась чітка тенденція скорочення питомої ваги фондів розвитку.

Принцип комплексності і максимальної ефективності ТКС

Комплексність – принцип розробки і реалізації комплексу оцінок результатів ТКС, що включає економічну оцінку, соціальні і екологічні наслідки.

Принцип гнучкості ЕМТКС як система може бути розроблений за певною структурою взаємозв'язаних елементів. Причому, ця система може бути найбільш ефективною лише тоді, коли склад цих елементів не змінюється, і всі вони діють протягом тривалого періоду. Проте це означає незмінність системи, а відповідно, недостатнє реагування на зміну умов функціонування ЕМТКС. Адже ці умови з часом змінюються, що викликає необхідність внесення відповідних змін у структуру ЕМТКС.

Гнучкість ЕМТКС визначається його здатністю до оперативного реагування на зміни умов ТКС. Перш за все, це зміна складу елементів ЕМТКС, їх пріоритетності як функції економічних умов ТКС. У результаті впливу зовнішніх факторів міняються умови функціонування ТКС, що призводить до зниження ефективності або повної недієвості одного чи навіть декількох елементів ЕМТКС. Гнучкість ЕМТКС в даному випадку виявляється у зміні пріоритетності його елементів або у повному вилученні одного чи декількох з них. Водночас здійснюється введення інших, більш ефективних елементів або змінюються кількісні параметри і масштаби компетенції діючих елементів, зокрема, економічних важелів впливу.

Другий аспект – зміна пріоритетності напрямків ТКС ЕМТКС має пристосовуватись до неї і забезпечувати стимулювання, перш за все, тих із

напрянків, котрі в даних конкретних економічних умовах є найбільш прийнятними для забезпечення єдності всіх інтересів (індивідуальних, колективних, державних) стосовно питань ТКС. При цьому дія ЕМТКС концентрується на вказаних напрямках.

Гнучкість ЕМТКС виражається також зміною економічних важелів впливу на суб'єкти господарювання залежно від цілей і умов ТКС з метою підвищення ефективності регулювання. У цьому випадку значна роль належить забезпеченню належного зворотного зв'язку, що передбачає, перш за все, своєчасне отримання об'єктивної інформації в потрібному об'ємі. Зміна економічних важелів – це не лише заміна одного виду економічного впливу іншим, але й зміна меж цього впливу. Зокрема, з метою стимулювання того чи іншого процесу не обов'язково відмовлятися від застосування, наприклад, податків – досить змінити їх величину і умови оподаткування.

Література

1. **Беленький П.О., Николишин Ю.І.** Вільні економічні зони в системі державного регулювання регіональної економічної політики. – Л: 1997. – 34 с. (Препр./ Інститут регіональних досліджень НАН України; 97).
2. **Будкін В.С.** Прикордонне співробітництво в системі адаптації економіки України: до європейського господарського простору// Проблеми співробітництва прикордонних територій України і Польщі. – Київ, Варшава – 1993. – С. 169-179.
3. **Вільні** економічні зони. Міжнародні аспекти// Центр Транснаціональних Корпорацій ООН, "Дніпро", "Основи". – К., 1993. – 447 с.
4. **Долішній М, Беленький П, Мікула Н.** Транскордонне співробітництво і спеціальні економічні зони: 36. наук. пр. – Львів: Інститут регіональних досліджень НАН України, 1996. – 54 с.
5. **На порозі** до Європейських транспортних коридорів. Пер. Михась О. Nove Sygnaly, № 18/94, Мігістраль. – 2002. – С. 11-17.